Бæргæ, хуарзи ни ку цæуидæ алке дæр

Бæргæ, хуарзи ни ку цæуидæ алке дæр

Дигорæ 2006 № 2, стр. 2

paragraph 1.

1.1. « **ЛÆГ ДÆ ÆВИ НÆ** ?..»
лæг ДÆ ÆВИ НÆ
мужчина,человек/муж быть.PRS.2SG или,ли,разве NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

paragraph 2.

2.1. **Дзæуæгигъæуи госпитæлтæй еуемæ Цæцæнæй**
Дзæуæгигъæу -и госпитæл -т -æй еу -емæ Цæцæн -æй
Владикавказ GEN/INESS госпиталь PL ABL один ALL.PRN Чечня ABL

æрбаластонцæ цæф æригон уруссаг
æрба- ласт -онцæ цæф æригон урус -аг
PREF (у)возить,тащить/снимать PST.TR.3PL рана/удар молодой/недавний русский SUF

лæппой .
лæппо -й
мальчик GEN/INESS

2.2. **Еу къах ибæл нæбал адтæй -**
еу къах ибæл нæ- =бал адтæй -
ITER/один нога/лапа/ножка(мебели) 3SG.ENCL.SUPER NEG =пока/больше быть.PST.3SG

тугъд тугъд æй , **фидбилизæй фулдæр**
тугъд тугъд æй фидбилиз -æй фулдæр
война война быть.PRS.3SG несчастье/зло ABL больше

си ци ес ?
си ци ес
3SG.ENCL.INESS/3PL.ENCL.INESS/3SG.ENCL.ABL/3PL.ENCL.ABL что EXT

2.3. **Нæбал кумдта биццеу нæдæр**
нæ- =бал кумд -т -а биццеу нæ- дæр
NEG =пока/больше повиноваться,соглашаться,поддаваться TR PST.TR.3SG мальчик NEG FOC

хуæрун , **нæдæр ниуазун** , **еудадзуг**
хуæр -ун нæ- дæр ниуаз -ун еудадзуг
есть/разъедать/размывать/чесаться INF/PRS.1SG NEG FOC пить INF/PRS.1SG постоянный

игъуста æ хурфæмæ ,
игъуст -а æ хурф -æмæ
слышать/быть.слышным PST.TR.3SG POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN внутренность/утроба/недра ALL

бонæй-бонмæ
бон -æй - бон -мæ
день/возможность ABL день/возможность ALL

тайгæ **цудæй** .
тай -гæ цуд -æй
таять,плавить(ся)/растворяться/перевариваться CONV идти PST.INTR.3SG

2.4. **Уæхемæ** , **дæ** **нийййергутæмæ** **уæддæр** **еу**
уæхемæ дæ нийййергу -т -æмæ уæддæр еу
2PL.REFL.ALL POSS.2SG/2SG.ENCL.GEN родитель PL ALL все.же ITER/один

цалдæр **дзурди** **ниффинсæ** , **сæ** **зæрдæ**
цалдæр дзурд -и ниф- финс -æ сæ зæрд -æ
несколько говорить GEN/INESS PREF писать IMP.2SG POSS.3PL/3PL.ENCL.GEN сердце NOM

дзордзæнæй , **зæгъгæ** , **ин** **ку** **зæгъиуонцæ** ,
дзор -дзæнæй зæгъ -гæ ин ку зæгъ -иуонцæ
говорить FUT.3SG сказать CONV 3SG.ENCL.DAT когда/если сказать OPT.3PL

уæд **æхе**
уæд æхе
тогда/быть.IMP.3SG 3SG.REFL.GEN/POSS.REFL.3SG

фарсæрдæмæ **бахатидæ** **æ**
фарс æрд -æмæ ба- æ
бок,сторона/страница/стена/берег половина,сторона ALL PREF POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN
хат
умножать(мат.)/переворачивать,поворачиват
-идæ
OPT.3SG

хуссæни **æма**
хусс -æн -и æма
спать,лежать/гаснуть NMLZ GEN/INESS и/но/чтобы/что

нигъгъос **уидæ** .
нигъ- гъос уидæ
PREF ухо/пролет.между.скалами.в.горах/тишина/соты быть.OPT.3SG

2.5. **Сæумæй** **изæрмæ** **си**
сæумæ -й изæр -мæ си
утро GEN/INESS вечер ALL 3SG.ENCL.INESS/3PL.ENCL.INESS/3SG.ENCL.ABL/3PL.ENCL.ABL

хъип-сун **нæ** **фегъустайсæ** .
хъип - сун нæ фе- гъуст -айсæ
звук,шепот звук NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL PREF слышать/быть.слышным CNTRF.2SG

2.6. **Еу** **загъдæй** , **лæппой** **уод** **æрдойæй**
еу загъд -æй лæппо -й уод æрдой -æй
ITER/один сказать.PART.PST/спор,ссора ABL мальчик GEN/INESS дух,душа волос ABL

нарæгдæр **иссæй** , **дохтуртæ**
нарæг -дæр ис- сæй дохтур -т -æ
теснина,узкий,тонкий COMPAR/FOC PREF быть.PRS.3SG доктор PL NOM

катайии бацудæнцæ , нæбал
катай -йи ба- цуд -æнцæ нæ- =бал
беспокойство/отчаяние GEN/INESS PREF идти PST.INTR.3PL NEG =пока/больше

зудтонцæ , ци ма кæнонцæ ,
зуд -т -онцæ ци ма кæн -онцæ
знать,уметь TR PST.TR.3PL что NEG/ещё/и/но/чтобы/что делать SUBJ.3PL

уой .
уой
быть.SUBJ.3PL/он,она.GEN

paragraph 3.

3.1. **Еу усми госпитæльмæ сæйгити**
еу усм -и госпитæль -мæ сæй -г -ит -и
ITER/один период,отрезок.времени GEN/INESS госпиталь ALL болеть CONV PL GEN/INESS

бæрæггæнæг бацудæй паддзахадон
бæрæг -гæн -æг ба- цуд -æй паддзахад -он
известный/определенный делать.PRS PART.PRS PREF идти PST.INTR.3SG государство ADJ

кустуат « Березки » уæди разамонæг Лалити
кустуат уæд -и разамонæг Лали -т -и
предприятие тогда/быть.IMP.3SG GEN/INESS руководитель PL GEN/INESS

Левæ .

3.2. 1994 **анзи Левæ бахаудтæй поезди**
анз -и ба- хаудт -æй поезд -и
год GEN/INESS PREF падать PST.INTR.3SG поезд GEN/INESS

бунмæ ,ниви
бун -мæ нив -и
дно,основание/наследие/гибель ALL счастье,судьба/изображение,картина,образ GEN/INESS

ервæзт фæккодта , фал
ервæзт фæк- код -т -а фал
спастись/освободиться.PART.PST/спасение/освобождение PREF делать TR PST.TR.3SG однако

... байзадæй æнæ къæхтæй , уæраги
ба- йзад -æй æнæ къæх -т -æй уæраг -и
PREF оставаться PST.INTR.3SG без нога/лапа/ножка(мебели) PL ABL колено GEN/INESS

сæртæй дæлæмæ .
сæр -т -æй дæлæмæ
голова PL ABL вниз

3.3. **Уæддæр Левæ хъæбæр федар уоди**
уæддæр хъæбæр федар уод -и
все.же очень/сильный,крепкий крепость,выносливость дух,душа GEN/INESS

хецау разиндтæй , нæ
хецау ра- зиндт -æй нæ
хозяин/свекр/начальник PREF являться PST.INTR.3SG NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

бакумдта хъисмæтæн сæттун ,
ба- кумд -т -а хъисмæт -æн сæтт -ун
PREF повиноваться,соглашаться,поддаваться TR PST.TR.3SG судьба DAT ломать INF
протезтæбæл исахурæй цæун æма абони дæр
протез -т -æбæл ис- ахур æй цæ -ун æма абони дæр
протез PL SUPER PREF учение,учёный быть.PRS.3SG идти INF и/но/чтобы/что сегодня FOC
æ хабæрттæ кæнуй , **цæруй** ,
æ хабæр -тт -æ кæн -уй цæр -уй
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN событие,дело PL NOM делать PRS.3SG жить PRS.3SG
косуй , **даруй бийнонтæ** ...
кос -уй дар -уй бийнонт -æ
работать PRS.3SG (со)держать/быть.обязанным/считаться PRS.3SG семья NOM

paragraph 4.

4.1. **Левæн госпитæли дохтуртæ ракодтонцæ еци**
лев -æн госпитæл -и дохтур -т -æ ра- код -т -онцæ еци
DAT госпиталь GEN/INESS доктор PL NOM PREF делать TR PST.TR.3PL тот
биццеуи хабар дæр .
биццеу -и хабар дæр
мальчик GEN/INESS событие,дело FOC

4.2. **Бацудæй имæ Левæ** , **бахаста**
ба- цуд -æй имæ ба- хаст -а
PREF идти PST.INTR.3SG 3SG.ENCL.ALL PREF нести,уносить PST.TR.3SG
ин рæзæ , **лæвæрттæ** , **куд**
ин рæз -æ лæвæр -тт -æ куд
3SG.ENCL.DAT фрукты,плоды NOM подарок/бесплатный PL NOM как/как-то,именно
фæууй , **уотæ** .
фæ- у -уй уотæ
PREF быть PRS.3SG так

4.3. **Дзоруй ин** , **раст нæ**
дзор -уй ин раст нæ
говорить PRS.3SG 3SG.ENCL.DAT правда/прямой NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL
кæнис , **уæхæн фидбилизи беретæ бахаунцæ** ,
кæн -ис уæхæн фидбилиз -и бер -ет -æ ба- ха -унцæ
делать PRS.2SG такой несчастье/зло GEN/INESS много PL.PRN NOM PREF падать PRS.3PL
фал не ’ **ртасунцæ** , **цæрунцæ изолдæр** ,
фал не р- тас -унцæ цæр -унцæ изол -дæр
однако NEG/POSS.1PL PREF гнуть PRS.3PL жить PRS.3PL далекий COMPAR/FOC
тох кæнунцæ , **сæттун нæ**
тох кæн -унцæ сæтт -ун нæ
борьба делать PRS.3PL ломать INF NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

комунцæ .
ком -унцæ
слушаться,поддаваться PRS.3PL

4.4. **Ду ба ма бустæги æригон ку дæ**
ду ба ма бустæги æригон ку дæ
ты CONTR NEG/ещё/и/но/чтобы/что совсем молодой/недавний когда/если быть.PRS.2SG

, **гæнæнтæ ма дин берæ ку**
гæнæн -т -æ ма дин берæ ку
возможность,средство PL NOM NEG/ещё/и/но/чтобы/что 2SG.ENCL.DAT много когда/если

уодзæнæй , **зæгъгæ** ...
уодзæнæй зæгъ -гæ
быть.FUT.3SG сказать CONV

paragraph 5.

5.1. **Лæппо имæ игъуста** -
лæппо имæ игъуст -а -
мальчик 3SG.ENCL.ALL слышать/быть.слышным PST.TR.3SG

игъуста , **уæдта дин уотæ** : « **Гъай-гъай**
игъуст -а уæдта дин уотæ гъай-гъай
слышать/быть.слышным PST.TR.3SG потом/кроме.того 2SG.ENCL.DAT так конечно

, **дæуæн æнцон дзорæн æй** , **саг - сирди хузæн**
дæуæн æнцон дзор -æн æй саг - сирд -и хузæн
ты.DAT легкий говорить NMLZ быть.PRS.3SG олень зверь,дичь GEN/INESS похожий

æнæнез , **дзæбæх куст дин** ,
æнæ нез дзæбæх куст дин
без болезнь хороший/здоровый/благополучный работать.PART.PST/работа 2SG.ENCL.DAT

хуарз машинæ , **ду хъалтæй дæ** » **æма уотæ**
хуарз машин -æ ду хъал -т -æй дæ æма уотæ
хороший машина NOM ты богач/гордость PL ABL быть.PRS.2SG и/но/чтобы/что так

изолдæр .
изол -дæр
далекий COMPAR/FOC

5.2. **Левæ неци дзурдта** , **кæронмæ**
неци дзурд -т -а кæрон -мæ
ничто говорить TR PST.TR.3SG край,граница/окончание/окраина/флексия ALL

имæ байгъуста , **уæдта фиццаг**
имæ ба- йгъуст -а уæдта фиццаг
3SG.ENCL.ALL PREF слышать/быть.слышным PST.TR.3SG потом/кроме.того первый

æ еу фадугбæл уæлæмæ
æ еу фадуг -бæл уæлæ -мæ
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN ITER/один штанина/полоса SUPER наверху,над,на/вот,вон ALL

исхуæстæй , **уæдта** **иннебæл** ...
ис- хуæст -æй уæдта инне -бæл
PREF держать,хватать/кусать,бранить,воевать PST.INTR.3SG потом/кроме.того другой SUPER

Электрон **цирагъи** **рохсмæ** **гæзæмæ**
электрон цирагъ -и рохс -мæ гæзæмæ
электрон,электронный,электрический свеча GEN/INESS свет ALL немногочисленный,редкий

ферттивта **протезти** **ирд**
фе- рттивт -а протез -т -и ирд
PREF блестеть PST.TR.3SG протез PL GEN/INESS находить.PART.PST/блестящий,светлый

уæлцъарæ .
уæл- цъар -æ
над кожа,скорлупа NOM

5.3. **Дууæ** **къахей** **бæсти** - **дууæ** **протези** ...
дуу -æ къах -ей бæсти - дуу -æ протез -и
два NOM нога/лапа/ножка(мебели) GEN.PRN вместо два NOM протез GEN/INESS

paragraph 6.

6.1. **Биццеуи** **бон** **еу** **усмæ**
биццеу -и бон еу усм -æ
мальчик GEN/INESS день/возможность ITER/один период,отрезок.времени NOM

исдзорун **нецибал** **бацæй** ,
ис- дзор -ун неци =бал ба- цæй
PREF говорить INF/PRS.1SG ничто =пока/больше PREF быть.PRS.3SG

къехæй **байзадæй** ... .
къех -æй ба- йзад -æй
остобленение/растерянность/рассеянный (взгляд) ABL PREF оставаться PST.INTR.3SG

6.2. **Левæ ба** **ин** **æ** **къох**
ба ин æ къох
CONTR 3SG.ENCL.DAT POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN роща/кисть.руки

æ **усхъæбæл** **æрæвардта**
æ усхъ -æбæл æр- æвард -т -а
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN плечо SUPER PREF класть,ставить TR PST.TR.3SG

ма **ин**
ма ин
NEG/ещё/и/но/чтобы/что 3SG.ENCL.DAT

сабургай , **фæлмæн**
сабур -гай фæлмæн
тихий,спокойный,смирный/безветренный/мирный/медленный DISTR мякиш,мягкий

гъæлæсæй **уотæ** : « **Лæг** **дæ** **æви**
гъæлæс -æй уотæ Лæг дæ æви
рот/горло/голос ABL так мужчина,человек/муж быть.PRS.2SG или,ли,разве

нæ ?
нæ
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

6.3. **Дæ** **къохтæ**
дæ къох -т -æ
POSS.2SG/2SG.ENCL.GEN роща/кисть.руки PL NOM

исдардтай ?»
ис- дард -т -ай
PREF содержать/быть.обязанным/считаться TR PST.TR.2SG

paragraph 7.

7.1. **Уой** **фæсте** **лæппо** **хуæрун** **дæр**
уой фæсте лæппо хуæр -ун дæр
быть.SUBJ.3PL/он,она.GEN за мальчик есть/разъедать/размывать/чесаться INF FOC

райдæдта , **фæццæрдхуз** **æй** ,
ра- йдæд -т -а фæц- цæрдхуз æй
PREF начинать TR PST.TR.3SG PREF жизнерадостный быть.PRS.3SG

фæссæрæн **æй** , **æ** **ниййергутæмæ**
фæс- сæрæн æй æ ниййергу -т -æмæ
PREF умный/изобретательный быть.PRS.3SG POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN родитель PL ALL

дæр **пъисмо** **ниффинсидæ** .
дæр пъисмо ниф- финс -идæ
FOC письмо PREF писать OPT.3SG

7.2. **Æхебæл** **ку** **фæххуæстæй** ,
æхебæл ку фæх- хуæст -æй
3SG.REFL.SUPER когда/если PREF держать,хватать/кусать,бранить,воевать PST.INTR.3SG

уæдтай **рафинстонцæ** **æма**
уæдта -й ра- финст -онцæ æма
потом/кроме.того GEN/INESS PREF писать PST.TR.3PL и/но/чтобы/что

рандæй **сæхемæ** .
ра- нд æй сæхемæ
PREF вне,снаружи быть.PRS.3SG 3PL.REFL.ALL

paragraph 8.

8.1. **Æз** **уæд** **цудтæн** **æвдæймаг** **къласмæ** .
æз уæд цуд -тæн æвд -æймаг кълас -мæ
я тогда/быть.IMP.3SG идти PST.INTR.1SG семь ORD класс ALL

8.2. **Адтæй** **сентябри** **мæйæ** , **тæккæ** **тиллæг**
адтæй сентябр -и мæй -æ тæккæ тиллæг
быть.PST.3SG сентябрь GEN/INESS месяц/луна NOM как.раз урожай/посевы

æма **рæзæ** ’ **фснайæн**
æма рæз -æ фснай -æн
и/но/чтобы/что фрукты,плоды NOM убирать/запасаться/хранить,сберегать/прятать NMLZ

рæстæг .
рæстæг
время

8.3. **Нæ** **гъæуи** **байгон** **æй**
нæ гъæу -и ба- йгон æй
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL деревня GEN/INESS PREF открытый быть.PRS.3SG

рæзæ **есæн** **пункттæ** .
рæз -æ ес -æн пункт -т -æ
фрукты,плоды NOM брать/доставать/получать NMLZ пункт PL NOM

8.4. **Скъолайæй** **куддæр** **иссæуианæ** , **уотæ** **нин**
скъола -йæй куддæр ис- сæу -ианæ уотæ нин
школа ABL однажды PREF идти OPT.1PL так 1PL.ENCL.DAT

нæ **фидæ** **радтидæ** **куст** **-**
нæ фид -æ радт -идæ куст -
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL отец/мясо NOM дать OPT.3SG работать.PART.PST/работа

чилауитæ **æмбурд** **кæнун** **ящикти** .
чилауи -т -æ æмбурд кæн -ун ящик -т -и
слива PL NOM собрание делать INF ящик PL GEN/INESS

8.5. **Уæдта** **сæ** **уæрдуни** **цурхгæ**
уæдта сæ уæрдун -и цурх -гæ
потом/кроме.того POSS.3PL/3PL.ENCL.GEN телега GEN/INESS складывать CONV

æма **ласгæ** **æлхæнæгмæ** .
æма лас -г -æ æлхæн -æг -мæ
и/но/чтобы/что (у)возить,тащить/снимать CONV NOM покупать.PRS PART.PRS ALL

8.6. **Уæди** **доги** **æхцатæмæ** **гæсгæ** **сæбæл** **къапеккитæ**
уæди дог -и æхца -т -æмæ гæсгæ сæбæл къапекк -ит -æ
эпоха GEN/INESS деньги PL ALL судя 3PL.ENCL.SUPER копейка PL NOM

лæвардтонцæ , **фал** **уонæй** **дæр** **нæ** **мадæ**
лæвард -т -онцæ фал уонæй дæр нæ мад -æ
давать TR PST.TR.3PL однако они.ABL FOC NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL мать NOM

ма **фидæ** **цидæр** **цъæсгитæ**
ма фид -æ цидæр цъæсги -т -æ
NEG/ещё/и/но/чтобы/что отец/мясо NOM что-то капкан,ловушка PL NOM

нихгæниуонцæ , **берæ** **сувæллæнтти** **берæ** **харз**
ни- хгæн -иуонцæ берæ сувæллæн -тт -и берæ харз
PREF закрыть OPT.3PL много ребенок PL GEN/INESS много расход

гъæуй **-** **хуæруйнагæй** ,
гъæ -уй - хуæр -уйнаг -æй
нуждаться/быть.нужным PRS.3SG есть/разъедать/размывать/чесаться PART.FUT ABL

хъæппæлæй , **киунугæй** ...
хъæппæл -æй киунуг -æй
одежда ABL книга ABL

paragraph 9.

9.1. **Чилауи бæлæстæ нæмæ еу дууинсæй адтæй .**
чилауи бæлæс -т -æ нæмæ еу дууинсæй адтæй
слива дерево PL NOM 1PL.ENCL.ALL ITER/один сорок быть.PST.3SG

9.2. **Æз исхезинæ бæласæмæ , дзæбæх**
æз ис- хез -инæ бæлас -æмæ дзæбæх
я PREF взбираться OPT.1SG дерево ALL хороший/здоровый/благополучный

æй ниттелинæ , мæ мадæ ,
æй нит- тел -инæ мæ мад -æ
быть.PRS.3SG PREF кивать/махать/трясти OPT.1SG 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG мать NOM

мæ хуæртæ æма æнсувæртæ ба
мæ хуæр -т -æ æма æнсувæр -т -æ ба
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG сестра PL NOM и/но/чтобы/что родной.брат PL NOM CONTR

бунæй игътонцæ .
бунæй игът -онцæ
внизу,под PST.TR.3PL

paragraph 10.

10.1. **Еу уæхæни бæласæ тилд фæддæн , зæнхæмæ**
еу уæхæн -и бæлас -æ фæд- дæн зæнх -æмæ
ITER/один такой GEN/INESS дерево NOM PREF быть.PRS.1SG земля ALL

хæстæгдæр к , адтæй , еци къалеумæ
хæстæг -дæр к адтæй еци къалеу -мæ
родственник/близкий COMPAR/FOC когда/если быть.PST.3SG тот ветка/беро ALL

æрхизтæн , уордигæй ба гъæуама
æр- хизт -æн уордиг -æй ба гъæуама
PREF лезть PST.INTR.1SG там/та сторона ABL CONTR должно.быть

сабургай
сабур -гай
тихий,спокойный,смирный/безветренный/мирный/медленный DISTR

мæхе æруагътайнæ .
мæхе æр- уагът -айнæ
1SG.REFL.GEN/POSS.REFL.1SG PREF разрешать,пускать,оставлять CNTRF.1SG

10.2. **Фал æваст мæ сæри ци**
фал æваст мæ сæр -и ци
однако внезапно/нечаянно/самовольный 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG голова GEN/INESS что

фæммедæг æй , æвæдзи , мæмæ хъæбæр бæрзонд
фæм- медæг æй æвæдзи мæмæ хъæбæр бæрзонд
PREF в,внутри быть.PRS.3SG очевидно 1SG.ENCL.ALL очень/сильный,крепкий высота

нæ фæккастæй ,
нæ фæк- каст -æй
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL PREF смотреть/читать/казаться PST.INTR.3SG

магъа		**,**	**æма**	**дин**	**уордигæй**	
ма	гъа		æма	дин	уордиг	-æй
NEG/ещё/и/но/чтобы/что	PRTCL		и/но/чтобы/что	2SG.ENCL.DAT	там/та сторона	ABL

ку	**ратæррæст**		**кæнинæ**		**бунмæ**		**.**
ку	ра-	тæррæст	кæн	-инæ	бун	-мæ	
когда/если	PREF	прыг	делать	OPT.1SG	дно,основание/наследие/гибель	ALL	

10.3.	**Цæвгæ**		**неци**	**никкодтон**				**,**
	цæв	-гæ	неци	ник-	код	-т	-он	
	ударять/поражать,разбивать	CONV	ничто	PREF	делать	TR	PST.TR.1SG	

нæ	**фæрристæн**			**уоййасæ**	**,**	**фæггæпп**	
нæ	фæр-	рист	-æн	уоййасæ		фæг-	гæпп
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL	PREF	болеть	PST.INTR.1SG	такой		PREF	прыжок

кодтон			**æма**	**æз**	**дæр**	**иннети**			**хæццæ**
код	-т	-он	æма	æз	дæр	инн	-ет	-и	хæццæ
делать	TR	PST.TR.1SG	и/но/чтобы/что	я	FOC	другой	PL.PRN	GEN/INESS	вместе

февналдтон				**чилауитæ**		
фе-	вналд	-т	-он	чилауи	-т	-æ
PREF	дотрагиваться/начинать	TR	PST.TR.1SG	слива	PL	NOM

едзунмæ			**.**
едз	-ун	-мæ	
собирать,подбирать,клевать	INF	ALL	

10.4.	**Фал**	**дессаг**	**-**	**мæ**	**галеу**	**цонг**
	фал	дессаг	-	мæ	галеу	цонг
	однако	чудо		1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG	левый/неправдивый/левша	рука

раст	**кæнун**		**нæбал**		**комуй**		**,**	**еци**
раст	кæн	-ун	нæ-	=бал	ком	-уй		еци
правда/прямой	делать	INF	NEG	=пока/больше	слушаться,поддаваться	PRS.3SG		тот

къæдзæй		**лæууй**		**.**
къæдз	-æй	лæу	-уй	
изгиб,горбатый	ABL	стоять	PRS.3SG	

10.5.	**Ра**	**’**	**йбæл**	**хуæцун**	
	ра-		йбæл	хуæц	-ун
	PREF		3SG.ENCL.SUPER	держать,хватать/кусать,бранить,воевать	INF/PRS.1SG

бæргæ	**-**	**нæ**	**рæстмæ**		**кæнуй**		**.**
бæргæ	-	нæ	рæст	-мæ	кæн	-уй	
если.бы/может.быть		NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL	правда/прямой	ALL	делать	PRS.3SG	

10.6.	**Рæмбуйникъæдзæ**				**ба**	**цидæр**	**æхсилкъæ**		**рист**
	рæмбуйн	-и	къæдз	-æ	ба	цидæр	æхсилкъ	-æ	рист
	локоть	GEN/INESS	изгиб,горбатый	NOM	CONTR	что-то	щипок	NOM	боль

искæнидæ			**.**
ис-	кæн	-идæ	
PREF	делать	OPT.3SG	

10.7. **Кæсун** , **æма** **дин**
кæс -ун æма дин
смотреть/читать/казаться INF/PRS.1SG и/но/чтобы/что 2SG.ENCL.DAT

гъолæ **æ** **бунатæй**
гъол -æ æ бунат -æй
позвонок/альчик/шар/узлы.основы.для.сукна/монета NOM POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN место ABL

дзæвгарæ **рагæпп** **кодта** .
дзæвгарæ ра- гæпп код -т -а
значительный,большой PREF прыжок делать TR PST.TR.3SG

10.8. **Мæ** **мадæ** **уой** **ку**
мæ мад -æ уой ку
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG мать NOM быть.SUBJ.3PL/он,она.GEN когда/если

рауидта , **уæд** **искудтæй** ,
ра- уид -т -а уæд ис- кудт -æй
PREF видеть TR PST.TR.3SG тогда/быть.IMP.3SG PREF плакать ABL

æ **фур**
æ фур
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN баран/много,сильно

тухстæй **ма** **ци**
тухст -æй ма ци
пробираться/переживать.PART.PST/обеспокоенный ABL NEG/ещё/и/но/чтобы/что что

ракодтайдæ , **уой** **нæбал**
ра- код -т -айдæ уой нæ- =бал
PREF делать TR CNTRF.3SG быть.SUBJ.3PL/он,она.GEN NEG =пока/больше

зудта .
зуд -т -а
знать,уметь TR PST.TR.3SG

10.9. **Иннæ** **сувæллæнттæ** **дæр** **хуарзау** **нæбал** **адтæнцæ** ,
инн -æ сувæллæн -тт -æ дæр хуарз -ау нæ- =бал адтæнцæ
другой NOM ребенок PL NOM FOC хороший EQU NEG =пока/больше быть.PST.3PL

тæрегъæди **каст**
тæрегъæд -и каст
жалость,сострадание/грех GEN/INESS смотреть/читать.PART.PST/присмотр/учеба/рассмотренный

мæмæ **кодтонцæ** .
мæмæ код -т -онцæ
1SG.ENCL.ALL делать TR PST.TR.3PL

paragraph 11.

11.1. **Уæдмæ** **скъолайæй** **исхъæрттæй**
уæд -мæ скъола -йæй ис- хъæрд -æй
тогда/быть.IMP.3SG ALL школа ABL PREF достигать PST.INTR.3SG

мæ **фидæ** .
мæ фид -æ
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG отец/мясо NOM

11.2. **Балæхъæрттæй мæ** **фидæ** .
балæхъæрттæй мæ фид -æ
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG отец/мясо NOM

11.3. **Балæдæрдтæй** **гъуддаг** ,
ба- лæдæрдт -æй гъуддаг
PREF цедить/капать,просачиваться/плакать PST.INTR.3SG дело,событие

хъæбæр **багузавæ** **кодта** ,
хъæбæр ба- гузав -æ код -т -а
очень/сильный,крепкий PREF сомнение NOM делать TR PST.TR.3SG

æнарæхст **цæмæ** **айтæ** ,
æн- арæхст цæмæ айтæ
такой.же справляться/уметь/соотвествовать.PART.PST/умение что.ALL быть.PRS.2PL

зæгъгæ ... .
зæгъ -гæ
сказать CONV

11.4. **Фал** **нæлгоймаг уæддæр нæлгоймаг æй** .
фал нæлгоймаг уæддæр нæлгоймаг æй
однако мужчина все.же мужчина быть.PRS.3SG

11.5. **Загъта** **мæ** **мадæн** , **цалинмæ**
загът -а мæ мад -æн цалинмæ
сказать PST.TR.3SG 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG мать DAT пока

ма **рохс æй** , **уæдмæ** ' **й**
ма рохс æй уæд -мæ æй
NEG/ещё/и/но/чтобы/что свет быть.PRS.3SG тогда/быть.IMP.3SG ALL 3SG.ENCL.GEN

хонæ **Хæзнидони** **уæлбилæ**
хон -æ Хæзнидон -и уæл- бил -æ
называть/приглашать IMP.2SG Хазнидон (село) GEN/INESS над губа/берег NOM

рагъбæл **ци** **фермæ** **ес** , **уордæмæ** , **зæгъгæ** .
рагъ -бæл ци ферм -æ ес уордæ -мæ зæгъ -гæ
спина/хребет SUPER что ферма NOM EXT там/та сторона ALL сказать CONV

11.6. **Уоми** **уæд** **фонсгæсæй**
уоми уæд фонс гæс -æй
там/он,она.INESS тогда/быть.IMP.3SG скот/имущество сторож,охранник/охрана ABL

куста **хæзнидойнаг** **Боллоти** **Гæлæу (** **кæд**
куст -а хæзнидойн -аг Болло -т -и кæд
работать PST.TR.3SG Хазнидон (село) SUF PL GEN/INESS когда/если

ма **ести** **гъуди** **кæнун** , **уæд** **уотæ**
ма ести гъуди кæн -ун уæд уотæ
NEG/ещё/и/но/чтобы/что что-нибудь мысль делать INF/PRS.1SG тогда/быть.IMP.3SG так

хундтæй æ ном).
хундт -æй æ ном
приглашать.PART.PST ABL POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN имя/слава,уважение

11.7. **Рацæргæ адтæй , фал , дан , иуæхст**
ра- цæр -гæ адтæй фал дан иуæхст
PREF жить CONV быть.PST.3SG однако DIR вывихнуть.PART.PST/вывих

æвæрунмæ хуарз арæхстæй .
æ- вæр -ун -мæ хуарз арæхст -æй
без класть,ставить INF ALL хороший справляться/уметь/соотвествовать PST.INTR.3SG

paragraph 12.

12.1. **Ци гæнæн адтæй , рандæ ан**
ци гæнæн адтæй ра- нд -æ ан
что возможность,средство быть.PST.3SG PREF вне,снаружи NOM быть.PRS.1PL

уордæмæ .
уордæ -мæ
там/та сторона ALL

12.2. **Мæ фидæ нин фæндаггагæн**
мæ фид -æ нин фæндаг -аг -æн
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG отец/мясо NOM 1PL.ENCL.DAT дорога,путь SUF DAT

тукани ралхæдта гинкъости
тукан -и ра- лхæд -т -а гинкъос -т -и
магазин GEN/INESS PREF покупать TR PST.TR.3SG бублик PL GEN/INESS

баст - етæ уæд хъæбæр
баст - етæ уæд хъæбæр
вязать,связывать.PART.PST/связка, пучок они,те тогда/быть.IMP.3SG очень/сильный,крепкий

кадгин адтæнцæ - æма уони хæццæ
кад -гин адтæнцæ - æма уони хæццæ
уважение,слава ADJ быть.PST.3PL и/но/чтобы/что они.GEN/POSS.3PL вместе

ранæхстæр ан .
ра- нæхстæр ан
PREF отправление быть.PRS.1PL

12.3. **Мæ цонг баст адтæй**
мæ цонг баст адтæй
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG рука вязать,связывать.PART.PST/связка, пучок быть.PST.3SG

цидæр къимбусæй .
цидæр къимбус -æй
что-то тряпочка/затычка ABL

12.4. **Уоййасæ хъæбæр мæ нæ**
уоййасæ хъæбæр мæ нæ
такой очень/сильный,крепкий 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

гъигæ		**дардта**			,
гъиг	-æ	дард	-т	-а	
скука/печаль/неприятность	NOM	содержать/быть.обязанным/считаться	TR	PST.TR.3SG	

ма	**уой**	**фæрци**	**и**	**гинкъостæмæ**		
ма	уой	фæрци	и	гинкъос	-т	-æмæ
NEG/ещё/и/но/чтобы/что	быть.SUBJ.3PL/он,она.GEN	благодаря,с.помощью	DEF	бублик	PL	ALL

ме ,	**рух**	**рахадтон** ,	**хуæрзадæ**			**адтæнцæ** .
ме	рух	ра-	хуæрз	-ад	-æ	адтæнцæ
POSS.1SG	лицо	PREF	хороший	SUF	NOM	быть.PST.3PL
		хад				
		умножать(мат.)/переворачивать,поворачивать/обращаться/уговаривать/разбираться,п				
		-т				
		TR				
		-он				
		PST.TR.1SG				

12.5.	**Хор**	**ранигулдæй**		,	**уотæ**	**бахъæрттан**			
	хор	ра-	нигулд	-æй	уотæ	ба-	хъæрт	-т	-ан
	солнце	PREF	закатываться(о солнце)	PST.INTR.3SG	так	PREF	достигать	TR	PST.1PL

фермæмæ	.
ферм	-æмæ
ферма	ALL

12.6.	**Еци**	**усми**		**нæ**	**размæ**	
	еци	усм	-и	нæ	раз	-мæ
	тот	период,отрезок.времени	GEN/INESS	NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL	перед/рядом	ALL

еу	**агъазиау**	**устур**	**куй**	**ралигъдæй** ,			**адтайдæ** ,
еу	агъазиау	устур	куй	ра-	лигъд	-æй	адтайдæ
ITER/один	огромный	большой	собака	PREF	бежать	PST.INTR.3SG	быть.CNTRF.3SG

æвæдзи ,	**дзæбæх**	**уæси**	
æвæдзи	дзæбæх	уæс	-и
очевидно	хороший/здоровый/благополучный	теленок/колун	GEN/INESS

асæ ,	**æ**
асæ	æ
равный.по.величине,числу,возрасту	POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN

гъостæ			**къуæрд** ,	**дзæмбутæ**			**-**
гъос	-т	-æ	къуæрд	дзæмбу	-т	-æ	-
ухо/пролет.между.скалами.в.горах/тишина/соты	PL	NOM		лапа/коготь	PL	NOM	

арси		**дзæмбутæ**		,	**дæллаг**	**билæ**	
арс	-и	дзæмбу	-т	-æ	дæллаг	бил	-æ
медведь	GEN/INESS	лапа/коготь	PL	NOM	нижний	губа/берег	NOM

æрзæболæй			**æма**
æр-	зæбол	æй	æма
PREF	свисиющий	быть.PRS.3SG	и/но/чтобы/что

си **ферттевиуонцæ** **устур**
си фе- рттев -иуонцæ устур
3SG.ENCL.INESS/3PL.ENCL.INESS/3SG.ENCL.ABL/3PL.ENCL.ABL PREF блестеть OPT.3PL большой
циргъ **дæндæгутæ** .
циргъ дæндæг -ут -æ
острый зуб/зубец/спица(колеса)/долька(чеснока) PL NOM

paragraph 13.

13.1. **Куд** **не** ’ **старстайййанæ** , **мæ**
куд не с- тарст -айййанæ мæ
как/как-то,именно NEG/POSS.1PL PREF бояться CNTRF.1PL 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG
мадæ **куймæ** **фæлмæн** **цъухæй** **цидæртæ** **дзоруй** , «
мад -æ куй -мæ фæлмæн цъух -æй ци дæр -т -æ дзор -уй
мать NOM собака ALL мякиш,мягкий рот ABL что FOC PL NOM говорить PRS.3SG
Тузик , **Тузик** », **зæгъгæ** ’ **ймæ** **бæргæ** **фæккæнидæ** ,
зæгъ -гæ ймæ бæргæ фæк- кæн -идæ
сказать CONV 3SG.ENCL.ALL если.бы/может.быть PREF делать OPT.3SG
фал **кæми** !
фал кæми
однако где

13.2. **Хæстæгæй-хæстæгдæр** **нæмæ** **цæуй** ,
хæстæг -æй - хæстæг дæр нæмæ цæу -й
родственник/близкий ABL родственник/близкий FOC 1PL.ENCL.ALL идти PRS.3SG
æ **цæстити** **тог** **рабадтæй** , **гъирзуй** ,
æ цæст -ит -и тог ра- бадт -æй
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN глаз PL GEN/INESS кровь PREF сидеть PST.INTR.3SG
мæнæ **нæбæл** **нуртæккæ** **æхе**
мæнæ нæбæл нур тæккæ æхе
вот 1PL.ENCL.SUPER теперь как.раз 3SG.REFL.GEN/POSS.REFL.3SG
ниццæвдзæнæй … .
ниц- цæв -дзæнæй
PREF ударять/поражать,разбивать FUT.3SG

13.3. **Уæд** **ин** **мæ** **мадæ** ,
уæд ин мæ мад -æ
тогда/быть.IMP.3SG 3SG.ENCL.DAT 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG мать NOM
хуæздæр **гæнæн** **нæбал** **адтæй** ,
хуæз -дæр гæнæн нæ- =бал адтæй
хороший COMPAR/FOC возможность,средство NEG =пока/больше быть.PST.3SG
æма **еу** **гинкъос** **рагæлста** .
æма еу гинкъос ра- гæлст -а
и/но/чтобы/что ITER/один бублик PREF бросать,кидать PST.TR.3SG

13.4. **Куй æй зудæй ранихъуардта**
куй æй зуд -æй ра- нихъуард -т -а
собака 3SG.ENCL.GEN знать,уметь PST.INTR.3SG PREF глотать TR PST.TR.3SG
æма бабæй нæуæгæй æрбацæуй .
æма бабæй нæуæг -æй æрба- цæ -уй
и/но/чтобы/что опять/же,а новый ABL PREF идти PRS.3SG
13.5. **Равардтан бабæй ин еума гинкъос** , **дуккаг** ,
ра- вард -т -ан бабæй ин еума гинкъос дуккаг
PREF класть,ставить TR PST.1PL опять/же,а 3SG.ENCL.DAT вместе бублик второй
æртиккаг ... .
æртиккаг
третий
13.6. **Æрæллау æй** , **фал**
æр- æллау æй фал
PREF сознание быть.PRS.3SG однако
фонсдаргути хæдзарæмæ
фонс дар -гу -т -и хæдзар -æмæ
скот/имущество (со)держать/быть.обязанным/считаться PART.PRS PL GEN/INESS дом ALL
цалинмæ хъæрттан , **уæдмæ нæмæ еу гинкъос**
цалинмæ хъæрт -т -ан уæд -мæ нæмæ еу гинкъос
пока достигать TR PST.1PL тогда/быть.IMP.3SG ALL 1PL.ENCL.ALL ITER/один бублик
дæр нæбал байзадæй .
дæр нæ- =бал ба- йзад -æй
FOC NEG =пока/больше PREF оставаться PST.INTR.3SG

paragraph 14.

14.1. **Нæ удзæлмæ нæмæ**
нæ удзæл -мæ нæмæ
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL отдаленный.шум ALL 1PL.ENCL.ALL
ракастæй Гæлæу æхуæдæг , **куйбæл фæззуст**
ра- каст -æй æхуæдæг куй -бæл фæз- зуст
PREF смотреть/читать/казаться PST.INTR.3SG 3SG.REFL собака SUPER PREF сердитый
кодта , **мах ба бахудта**
код -т -а мах ба ба- худ -т -а
делать TR PST.TR.3SG мы.NOM/GEN CONTR PREF называть/приглашать TR PST.TR.3SG
медæмæ .
мед= -æмæ
внутри= ALL
14.2. **Устур авари астæу пеци гур-гурæй**
устур авари астæу пец -и гур-гур -æй
большой авария талия/середина печь GEN/INESS грохот,треск ABL

цæфстæй **арт** .
цæфст -æй арт
гореть/прилипать PST.INTR.3SG огонь

14.3. **Лæг** **нæ** **æрбадун**
лæг нæ æр- бад -ун
мужчина,человек/муж NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL PREF сидеть INF

кодта , **мæ** **мадæ** **ин** **хабар**
код -т -а мæ мад -æ ин хабар
делать TR PST.TR.3SG 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG мать NOM 3SG.ENCL.DAT событие,дело

ракодта .
ра- код -т -а
PREF делать TR PST.TR.3SG

paragraph 15.

15.1. **Исæвардта** **мин** **Гæлæу** **мæ**
ис- æвард -т -а мин мæ
PREF класть,ставить TR PST.TR.3SG 1SG.ENCL.DAT 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG

рæмбуйникъæдзи
рæмбуйн -и къæдз -и
локоть GEN/INESS изгиб,горбатый GEN/INESS

гъолæ **æ**
гъол -æ æ
позвонок/альчик/шар/узлы.основы.для.сукна/монета NOM POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN

бунати , **ба** ’ **й** **баста** ,
бунат -и ба æй баст -а
место GEN/INESS CONTR 3SG.ENCL.GEN вязать,связывать PST.TR.3SG

мæ **мадæ** **ин** **хъæбæр**
мæ мад -æ ин хъæбæр
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG мать NOM 3SG.ENCL.DAT очень/сильный,крепкий

райарфæ **кодта** ,
рай- арф -æ код -т -а
PREF глубина/благословение,поздравление/заговор,заклинание NOM делать TR PST.TR.3SG

æма **рацудан** **нæхемæ** .
æма ра- цуд -ан нæхемæ
и/но/чтобы/что PREF идти PST.1PL 1PL.REFL.ALL

15.2. **Гъолæ** **ку**
гъол -æ ку
позвонок/альчик/шар/узлы.основы.для.сукна/монета NOM когда/если

ивардта **Гæлæу** , **уæд** **мин**
ивард -т -а уæд мин
класть,ставить TR PST.TR.3SG тогда/быть.IMP.3SG 1SG.ENCL.DAT

хъæбæр **фæрристæй** , **мæ**
хъæбæр фæр- рист -æй мæ
очень/сильный,крепкий PREF болеть PST.INTR.3SG 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG

цæстисугтæ **дæр**
цæст -и суг -т -æ дæр
глаз GEN/INESS капля/струя/проток.реки/слеза/острие/лезвие/ветка/усик(биол) PL NOM FOC

æруадæнцæ , **фал** **нурба** **еу** **минкъий**
æр- уад -æнцæ фал нур ба еу минкъий
PREF бежать/течь PST.INTR.3PL однако теперь CONTR ITER/один маленький

мæ **кеми** **æрцудтæн** **æма**
мæ кеми æр- цуд -тæн æма
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG сознание/настроение PREF идти PST.INTR.1SG и/но/чтобы/что

мæ **зæрдæ** **нæуæгæй** **гинкъостæ**
мæ зæрд -æ нæуæг -æй гинкъос -т -æ
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG сердце NOM новый ABL бублик PL NOM

æрагурдта .
æр- агурд -т -а
PREF искать/добиваться/требовать,просить TR PST.TR.3SG

15.3. **Фал** **кæми** … **Разилдтон** **ма**
фал кæми ра- зилд -т -он ма
однако где PREF поворачивать/ухаживать TR PST.TR.1SG NEG/ещё/и/но/чтобы/что

мæхе **фæстæмæ** **и** **куймæ** .
мæхе фæстæмæ и куй -мæ
1SG.REFL.GEN/POSS.REFL.1SG назад DEF собака ALL

15.4. **Е** **æхецæн**
е æ- хецæн
3SG/POSS.3SG без отдельный

æнцад
æнцад
успокоиться,перестать.PART.PST/затишье,спокойствие/давление,надавливание

хустæй , **бацæуæн**
хуст -æй ба- цæу -æн
спать,лежать/гаснуть PST.INTR.3SG PREF идти PRS.1PL/SUBJ.1PL/INF2/NMLZ

къæпхæни **буни**
къæпхæн -и бун -и
спупенька/степень(мат.)/ранг GEN/INESS дно,основание/наследие/гибель GEN/INESS

æма **не** ’ **рдæмæ** **дæр** **нæ**
æма не рд -æмæ дæр нæ
и/но/чтобы/что NEG/POSS.1PL половина,сторона ALL FOC NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

кастæй .
каст -æй
смотреть/читать/казаться PST.INTR.3SG

15.5.

Уойбæрцæ	**гинкъостæ**		
уойбæрцæ	гинкъос	-т	-æ
настолько,столько,так.много	бублик	PL	NOM

бахуæргæй				**ма**	’	**й**
ба-	хуæр	-г	-æй	ма		æй
PREF	есть/разъедать/размывать/чесаться	CONV	ABL	NEG/ещё/и/но/чтобы/что		

мах	**цæмæн**	**гъудан**		?
мах	цæмæн	гъуд	-ан	
мы.NOM/GEN	почему,зачем	нуждаться/быть.нужным	PST.1PL	